

ОКРЕМА ДУМКА
VOTUM SEPARATUM

судді Конституційного Суду України Сліденка І.Д. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень постанови Кабінету Міністрів України „Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів“, положень частин першої, третьої статті 29 Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“, абзацу дев'ятого пункту 2 розділу II „Прикінцеві положення“ Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“»

Зважаючи на наявність Рішення Конституційного Суду України від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020 у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень постанови Кабінету Міністрів України „Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів“ від 20 травня 2020 року № 392, положень частин першої, третьої статті 29 Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“, абзацу дев'ятого пункту 2 розділу II „Прикінцеві положення“ Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“» (далі – Рішення);

констатуючи той факт, що застосована аргументація та визначена на її основі Конституційним Судом України неконституційність положень:

– частин першої, третьої статті 29 Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“ від 14 листопада 2019 року № 294–IX зі змінами;

– абзацу дев'ятого пункту 2 розділу II „Прикінцеві положення“ Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“» від 13 квітня 2020 року № 553–IX,

не відображають сутнісних сторін справи;

усвідомлюючи необхідність онтологічного аналізу предмета конституційного контролю;

користуючись правом на окрему думку, наданим статтею 93 Закону України „Про Конституційний Суд України“;

вважаю за необхідне висловити такі **зауваження** щодо мотивації Рішення.

Зауваження щодо мотивації Рішення в частині аргументів щодо неконституційності підходів, застосованих у постанові Кабінету Міністрів України „Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів“ від 20 травня 2020 року № 392.

Пандемія, спричинена коронавірусом SARS-CoV-2, стала фактором, що призвів до тектонічних зрушень в усіх сферах життя переважної більшості сучасних держав. Практично йдеться про найсерйозніший виклик, який стоїть перед сучасною цивілізацією, від адекватного вирішення якого залежить її дискурс. Це стосується як цивілізації в цілому, так і окремих держав, і окремих людей. Однак протидія такому виклику не може виходити за межі цінностей цивілізації. В усякому разі, це стосується тієї її частини, яка сповідує право як універсальну цінність. Мета побороти вірус не може виправдати негідні засоби, оскільки якщо не вірус, то такого роду засоби можуть стати причиною кінця цивілізації, заснованої на праві.

При цьому методи боротьби з таким викликом можуть бути різними. Від розумних і обережних (Швеція), коли кожен член соціуму бере на себе відповідальність за власну долю, а держава мінімально й дуже обережно втручається в цей процес, до жорстоких і жорстких (Китай), коли держава за допомогою армії та силових структур намагається стабілізувати ситуацію з безконтрольним поширенням вірусу.

В такій ситуації українська держава не придумала нічого кращого, ніж діяти методами терору (залякування). Насамперед, йдеться про шокуючі відверті заяви головного державного санітарного лікаря України, який з простотою, яка, як відомо, гірша за злодійство, заявляв, що закриття місць

загального користування (парків, etc.) було потрібне лише для того, щоб населення справді злякалось епідемії.

При цьому терор в „карантинній“ обгортці нічим не відрізняється від звичайного терору, за винятком своєї технологічності, помноженої на державний примус. Загалом сюжет, запропонований державою, однак не сприйнятий громадянським суспільством, до дрібниць нагадує антиутопію, зокрема „V for Vendetta“, де гра на страху людей перед епідемією є методом захоплення влади та тригером для встановлення авторитарної диктатури. Існує і реальний історичний приклад залякування інфекцією для встановлення карантинної зони. Саме таким евфемізмом „Quarantänezone“ нацисти у березні 1940 року назвали район Варшави, який пізніше перетворився на пекло на землі, більш відомий як Варшавське гетто.

З огляду на це слід зауважити, що є речі, важливіші за ефемерну державу і страшніші за смертельну епідемію. Такого роду речі відносять до архетипів цивілізації. В європейській цивілізації до таких речей, безумовно, слід віднести природні права людини. Категорією, яка інтегративно пов'язана з правами людини і визначає основу громадянського суспільства, є його ментальне здоров'я. Терор, як спосіб управління, є тим інструментом, який дозволяє нівелювати цей чинник і перетворити громадянське суспільство, людей на безумний, заляканий натовп. Кінцева мета такого способу управління очевидна – натовпом завжди легше і простіше керувати.

Диктатура страху є антитезою до диктатури (панування) права. І ряд заходів, що застосовувались урядом, є яскравим свідченням цієї максими.

Одним з наслідків такої диктатури є театр абсурду в перемішку з макабричними танцями, коли так званий карантин то послаблюється, то посилюється залежно від хтонічного настрою уряду, оскільки більш-менш раціональних обґрунтувань для таких його дій немає. І єдиний наслідок такого підходу – тотальна недовіра до дій держави з боку населення та ігнорування з боку публічної влади територіальних громад вимог центральної влади. Це не

що інше, як черговий крок до розпаду держави як унітарної одиниці, і цілком можливо, що в цілому.

Слід також розуміти, що якщо уряд залежно від своїх примх, забаганок, уподобань чи специфічного розуміння ситуації в державі будь-коли може зупинити дію конституційних прав і свобод, то в такому випадку йдеться не про функціонування інституту прав і свобод в сутнісному їх розумінні, а про банальні адміністративні дозволи. І в цьому сенсі Україна з її специфічним карантинном 2020 року мало чим відрізняється від „нікалаевської Росії“ 1840 року, де було заборонено все, або ССРСР 1980 року, де звичайна подорож за кордон потребувала спеціального дозволу від держави, практично недоступного для більшості населення.

Ще один вимір диктатури так званого „карантину“ виявився в порушенні фундаментальних засад рівності в праві, що набуло образу сумної пародії – друзям все, ворогам (в даному випадку народу України) – закон. І карикатурність ситуації полягає в тому, що це навіть не закон, а звичайна урядова інструкція. В цьому демократичний, здавалося б, Уряд України пішов далеко вперед порівняно з досвідом фашистської диктатури Франко.

І справа не лише в тому, що режими, подібні до карантину, необхідно запроваджувати законом, оскільки останній є виявом делегованого консенсусу в парламенті. Врешті-решт, історія знає багато прикладів того, що більшість може помилятися, причому нерідко – фатально. Адже програма Т4 (Aktion Tiergartenstraße 4) і Голокост, і євгенічні програми США, Швеції, Данії, Швейцарії, рабство, „совєцькі репресії“, голодомор були абсолютно законними. Причому в деяких випадках такі прояви закону цілком уживались з Rule of Law. Закон, як це не сумно, нерідко є проявом брутальної сили держави (проводячи аналогію з Джефферсоном, – 226 деспотів нічим не кращі за одного), а не права. Лише Конституція як вияв вищої справедливості є єдиним верифікатором побажань влади, втілених в норми закону.

Отже, за великим рахунком, дії влади щодо запобігання та боротьби з епідемією звелись до:

лукавих маніпуляцій із суспільною свідомістю через залякування та не менш цинічне зізнання в цьому;

ігнорування з боку влади суспільного запиту на обґрунтування конкретних обмежень прав і свобод, що в свою чергу призвело до ігнорування населенням такого роду обмежень;

небажання через різного роду політичні резони та профіти здійснити належну легітимацію спеціального режиму боротьби з епідемією, що породило хаос на усіх рівнях управління та в громадянському суспільстві. Причому хаос став фактором, який продукує та підтримує нові сенси, що заперечують державу як таку (хаос – анархія), що, зокрема, виявилось у відмові низки обласних та міських рад запроваджувати жорсткий карантин;

ігнорування наукового або навіть просто елементарно раціонального підходу до вирішення викликів, пов'язаних з епідемією, коли чи не всі дії влади зводяться до гротескного мавпування, яке більше нагадує „Cargo cult“, аніж дії цивілізованого уряду. При цьому ні загального, регулярного та доступного тестування; ні жорсткого карантину для десятків тисяч працівників з Західної Європи, які масово повернулись в Україну і стали одним з основних джерел поширення вірусу; ні адекватного використання фонду, створеного для боротьби з вірусом; ні жорсткого контролю за дотриманням вимог карантину; ні адекватної підтримки населенню та господарюючим суб'єктам – немає і не було. Як наслідок – Lockdown зупинив економіку, а Україна наразі в європейській трійці за темпами розповсюдження вірусу і на 24 позиції в світі за кількістю хворих (вересень 2020 року);

лицемірного прикриття лозунгами загального блага та піклування про здоров'я населення і водночас приватного бізнесу на епідемії та власних політичних вигод, коли будь-які негаразди, приміром в економіці, можна обґрунтувати епідемією;

дослідів над економікою країни, які за своїми наслідками нагадують вівісекцію, що призвела до омертвіння тканин організму.

І, як загальний результат, розмитість та відсутність чітких критеріїв карантину може призвести до ситуації, коли карантин або окремі його елементи з усіма обмеженнями може стати органічною частиною буття української держави. Тим більше він наразі є саме тією причиною, на яку зручно списувати будь-які проблеми – від падіння економіки до надзвичайних повноважень Президента України, у т.ч. проблеми, створені специфічним українським урядуванням. У такому урядуванні є все, окрім права, справедливості та моральності.

І такого роду урядування стає викликом для держави і громадян не меншим, ніж коронавірус SARS-CoV-2.

Суддя
Конституційного Суду України

І. Д. СЛІДЕНКО